

4. Рішення Великої палати Європейського суду у справі «Херст проти Сполученого Королівства (№ 2)», скарга № 74025/01, §61, ECHR 2005 // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages>

БЕРЕЗОВСЬКА Н. Л.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, доцент

ПОЯТТЯ ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Предметом кримінального права є злочин і покарання, як писав І. Я. Фойницький. Дослідження Загальної частини кримінального права, як правило, поділяється на — злочину і покарання. Інститути «злочин» і «покарання» є головними в кримінальному праві, а їх поняття, так би мовити, наріжним камнем кримінального права. Вивчення дисципліни «Кримінальне право» завжди включає ці питання, як би не скорочувались години. І це зрозуміло, так як у Особливій частині передбачено вичерпний перелік злочинів, види та розмір покарання за них, а для «об'єднувальних» Особливої частини існує вся Загальна частина кримінального права.

Поняття злочину має бути універсальним, що охоплює всі конкретні злочини, тому до його визначення особливе ставлення.

Визначення поняття дається у Кримінальному кодексі України. Є теоретичне поняття злочину. Але так було не завжди, хоча, фактично, злочинні діяння скоювали ще перші люди на Землі. В Біблії описується гріхопадіння Єви і Адама, які послухалися єдиної заборони Бога (Буття 3:1–23). У Законах Ману прописувалися злочинні діяння і покарання за них за кастовою належністю. У Руській Правді злочин іменувався «образою», а видом покарання як правило була сплата встановленої компенсації, чим кримінальне право фактично нагадувало цивільне. Литовські статuti 1566 року встановлювали злочин, який іменували «виступ». Уложення царя Олексія Михайловича 1649 року передбачало злочин і покарання «вельми рівно», хоча, як стверджують науковці, рівність була декларативною. «Кароліна» передбачав злочин, що при суб'єктах селянах і челяді каралось синьйорами й феодалами. Декларація прав людини і громадянина 1789 вважається нормативно-правовим актом, що вперше закріпив поняття злочину, де було вказано про шкідливість дій для суспільства і фактичну протиправність злочину. «Уложення про покарання кримінальні і виправні» 1885 року закріплювало поняття злочину, при цьому ділило його на вчинене випадково і

винувату. Кримінальне уложення 1903 року визнавало злочином діяння заборонене, під час його вчинення, законом під страхом покарання.

Кримінальний кодекс УССР 1927 року закріплював злочин як дію чи бездіяльність, що загрожує радянському устрою або ламає правовий порядок, що його звела влада робітників і селян на перехідний до комуністичного ладу період часу.

Кримінальний кодекс УРСР 1960 року закріпив, що злочином визнається передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність, що посягає на суспільний лад України, його політичну і економічні системи, власність, особу, політичні, трудові, майнові та інші права і свободи громадян, а також інше передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння, яке посягає на правопорядок).

Поняття злочину в кримінальному законі України дається у ч. 1 ст. 11, де під злочином розуміється суспільно небезпечне протиправне винувате діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

В теорії кримінального права під злочином, як правило, розуміють суспільно небезпечне протиправне винувате і каране діяння.

Тобто, законодавець «прислухався» до теоретичних досліджень в частині закріплення ознак суспільної небезпечності, протиправності та караності. Упустив таку ознаку як карашість (у літературі це пояснюється наявністю певного виду і розміру покарання за кожен злочин в Особливій частині Кримінального кодексу України). Доповнив поняття злочину такими ознаками як діяння і суб'єкт.

Щодо встановлення суспільної небезпечності як ознаки злочину, то, в основному, вчені сходяться на думці, що така ознака необхідна. Підтримуємо позицію, вважаємо її обґрунтованою. Певний час у кримінальному законі існувала норма про спекуляцію, що не застосовувалася, так як змінилися економічні умови в суспільстві і діяння вже не посило ознак суспільно небезпечного, а, навпаки, було визнано ринковими відносинами. Особам, які були засуджені за спекуляцію держава направляла повідомлення «вибачення».

В законодавстві зарубіжних країн акцент робиться на протиправності і такої ознаки як суспільна небезпечність не має. Швейцарія, ФРН, Іспанія, Латвія, Польща, Грузія та інші країни обрали саме таку модель поняття злочину.

Згадувана норма УК УССР 1927 та УРСР 1960 років закріплювали, навпаки, суспільну небезпечність. Що вказувало на зміст злочинного діяння.

У літературі дані підходи до розуміння поняття злочину називають формальним (де акцент робиться на протиправності — є закріплення, тоді діяння визнається злочином), матеріальним (тут, навпаки, акцент припадає на суспільну небезпечність — є шкода чи загроза заподіяння шкоди найбільш значущим суспільним відносинам, тоді діяння є

злочинним, тобто перевага надається соціальній сутності і формально-матеріальним (поєднання формального і матеріального).

Сьогодні у законі представлений формально-матеріальний підхід до розуміння злочину, що є виправданим, на наш погляд. Хоча лунають заклики до виключення суспільної небезпечності, погодитись з цим важко.

Однак, видається, теоретичне поняття злочину є більш вдалим. Наприклад, щодо такої ознаки як суб'єкт, видається, що законодавець міг би і не закріплювати її у понятті злочину, так як суб'єкт є елементом складу злочину і притягнення до кримінальної відповідальності вимагає наявності повного складу злочину. Людство вже пережило ті часи, коли предмети чи тварини визнавалися суб'єктами вчинення.

З урахуванням наукових позицій та викладеного, пропонується злочинном визнавати суспільно небезпечне, протиправне винувате і каране діяння.

КОЛОМИЕЦ Ю. Ю.

Національний університет «Одесская юридическая академия»,
доцент кафедри уголовного права,
кандидат юридических наук, доцент

КЛАССОВАЯ ПРИРОДА ПРЕСТУПЛЕНИЯ

После распада Советского Союза обсуждать классовую природу преступления, а тем более противопоставлять определение преступления в капиталистическом и социалистическом обществе стало не только не модно, но и не целесообразно, ибо многолетняя борьба между капитализмом и социализмом прекратилась.

Однако проблема классового расслоения общества осталась. Как свидетельствуют исторические факты: мы обречены на вечное противостояние капитализма и социализма, до тех пор, пока существует частная собственность. Отказаться от частной собственности на современном этапе развития человечество не может, равно, как и не может вернуться в свое природное состояние. В сложившихся условиях мы должны, используя свой разум, обеспечить как нашу безопасность, так и нашу свободу, необходимую для гармоничного существования и развития личности.

С этой целью законодатель определяет круг деяний, запрещенных под страхом уголовного наказания, в тех случаях, когда иные меры правового воздействия не действуют.

В условиях экономического, социального, правового кризиса некоторые ученые берут на себя смелость и открыто заявляют о классовой